

سه‌خوشنویس : میرخانی معصومی ، مافی

درچند ماه اخیر سه تن از بهترین خوشنویسان روزگار ما دارفانی را وداع گفته‌اند :

حسین میرخانی - متولد ۱۲۸۶

* استاد حسین میرخانی ، پدرش مرحوم آقاسید مرتضی خوشنویس معروف بود و برادرش استاد حسین میرخانی است که از هنرمندان بنام عصر حاضر است . آقاسید مرتضی از شاگردان ممتاز مرحوم میرزا رضا کلهر بوده است . استاد حسین خط نویسی را از پدرش آموخت وبعبارت دیگر استاد حسین میرخانی با یک واسطه شاگرد کلهر ، واضع نستعلیق جدید است .

خط نستعلیق که تقریباً " در حدود قرن هشتم هجری قمری آغاز گشت در اوایل قرن نهم بوسیله میرعلی تبریزی سروصورتی استوار و بقاعده گرفت . بعداً "بتدریج بوسیله هنرمندانی مانند سلطانه‌لی مشهدی (۸۴۱-۹۲۶) وپس از او بوسیله میرعماد (۹۶۱- ۱۰۲۴) به بلندی مقام خود رسید . میرعماد از خطوط میرعلی هروی و باباشاه صفهانی و دیگر متقدمان سودجست . بعد از وی کمابیش همان شیوه مورد استفاده بوده است تا در قرن ۱۴ ، با ظهور استاد میرزا- محمد رضا کلهر تغییرات عمده‌ای درخط نستعلیق داده شد و بعداً " مرحوم عماد الکتاب در تکامل شیوه مزبور کوشش بسیار نمود .

استاد حسین میرخانی که دنباله روشیوه کلهر بود در ترویج و تعلیم این شیوه کوشش مداوم داشت و سهم او از این بابت بیش از سایر خطاطان است . وی در طول سی سال همکاری

با کلاسهای خوشنویسی و انجمن خوشنویسان هنرمندان بسیاری تربیت کرد. استادان بی نظیری چون غلامحسین امیرخانی و کبکخسرو خروش مبانى خط نویسی را از این استاد آموخته‌اند. تا سال ۵۷ تنها همین دو نفر توانستند گواهینامهٔ استادی خط از انجمن بگیرند. استاد امیرخانی بعنوان تنها استاد ارشد انجمن خوشنویسان ایران انتخاب گردید و تا پایان عمر این عنوان را حفظ کرد.

توانگر زاده‌ای ایدم بر سر کوریدر نشسته و مادرش تخته مناظره‌ای

در سوخته که صندوق کوریدر ما سنگین است و گمانه زنگین و درش خام

انداخته و خشت سروزه در او ساخته کوریدرت چه مایه خشتی و درم

نهاده وستی خاک بر او مایه شد دروش تخته شسته و گفت خاموش ماید

از زریان گنهای کران بر خود بچسبیدم به بیست رسیده باشد

در اینکه میرخانی استادی کم نظیر و کاتبی قادر و توانا و خدمات وی در ترویج و تعلیم خط نستعلیق در طول تاریخ این خط بی سابقه بود تردیدی نیست. میرخانی در سال ۱۳۲۳ اولین قرآن نستعلیق و در سال ۱۳۲۸ دومین قرآن را بخط زیبای نستعلیق نوشت و این قرآنها بارها بطبع رسیده و از اقبال و تحسین خاص و عام برخوردار بوده‌اند. قرآن دوم که در قطع بزرگتری بچاپ رسیده بخط درشت‌تر از کتابت تحریر شده است. صاحب‌نظران در بادی امر ممکن است بآب‌دیدن فاصله سطور و درشتی اعرابها شگفت‌زده شوند، ولی باید دانست که فاصله سطور بخاطر وجود اعراب در قرآن است و درشتی اعرابها نیز از این نظر بوده است که احتمالاً بعضی از آنها در جریان گراورسازی و چاپ از بین نرود و معانی آیات قرآن تغییر نیابد.

قبل از میرخانی تا آنجا که بخاطر دارم دو قرآن بخط نستعلیق یکی بوسیله مرحوم محمد حسین دماوندی بقطع ۱۹×۱۱/۵ سانتیمتر در سال ۱۰۹۳ هجری قمری و دیگری بقطع وزیری ۳۲×۲۶ سانتیمتر در سال ۱۲۷۰ بخط میرزا اسدالله شیرازی تحریر شده بود.

کتابهای درسی زیادی بخط میرخانی نوشته شده‌است. از سرمشقهایش بتعداد زیاد نزد شاگردانش وجود دارد. اهمیت میرخانی بیشتر از اینجهت است که در تعلیم و ترویج خط نستعلیق کوشش داشت. از خدمات با ارزش او همکاریش با نویسنده در بنیانگذاری انجمن خوشنویسان ایران است. میرخانی چون بیشتر درکار کتابت و تعلیم بود علاقهای به قطعه نویسی نداشت. قطعه‌ای که همراه این مقاله بطبع میرسد باصرار اینجانب برای شرکت در نمایشگاه سال ۱۳۴۹ نوشت و منحصر به فرد است. البته قطعات دیگری از او باقی مانده‌است که معمولاً بیش از یک یاد و بیت نیست. یادش گرامی باد.

احمد معصومی (زنجانی) - متولد ۱۲۸۶

* استاد احمد معصومی (زنجانی) خط نسخ را از میرزا عبدالجواد نسخ نویسن و ثلث را از اشرف الکتاب یزدی ثلث نویسن معروف آموخت. وی یکی از پرکارترین خطاطان معاصر بود. در حدود یکصد کتاب و مقاله و تعدادی بیش از یکصد و بیست کتبه از جمله کتبه مسجد دانشگاه تهران بطول ۲۵۰ متر و بعرض ۱۲۵ سانتیمتر از او باقی مانده است. خطوط ثلث و نسخ این استاد از شاهکارهای هنر خط نویسی است. معصومی خطوط دیگر از قبیل نستعلیق، شکسته نستعلیق، کوفی و غیره نیز مینوشت ولی استادی و مهارتش در دو خط ثلث و نسخ بود.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ عَيْنِي عَلَى كِتَابِكَ وَفِيهِ حَيَاتِي

چند سال قبل چون پس از تحقیق و مشورت بسیار برای انجمن خوشنویسان این نتیجه عاید شد که تنها هنرمندی که میتواند از عهدهٔ تعلیم خطوط ثلث و نسخ برآید معصومی است به خانهاش رفته و از او دعوت بهمکاری کردم . با اینکه گرفتار بیماری قند بود پذیرفت . از آن زمان بود که تعلیم خطوط مزبور جز به برنامه کار انجمن خوشنویسان ایران قرار گرفت . مرحوم زنجانی خود آثارش را در کتابی بطبع رسانید که مورد توجه علاقه مندان واقع گردید و در اندک مدتی کمیاب و حتی نایاب شد .

رضا مافی - متولد ۱۳۲۱ (مشهد)

* رضا مافی یکی از اعجوبه‌های هنر ایران بود . سالها قبل ، جوانی محبوب و جذاب بمن مراجعه کرد و اظهار داشت که مشتاق استفاده از تعالیم یکی از اساتید ممتاز است . گفت به علت سیری شدن ایام ثبت نام از پذیرفتنش خودداری می کنند . چون نمونه‌ای از خطش را نشان داد و دیدم با توجه به سن و سالش فوق العاده چشمگیر است و مدتی هم در مشهد از آقای اعتضادی

نمودار گرافیکی از خط نستعلیق

تعلیم جسته نامش را نزد استاد میرخانی به ثبت رسانیدم .

یک ماه بعد میرخانی همراه مافی بدفترم آمد . نمونه جدیدی از خط مافی همراهشان بود . استاد شادی و شغف زایدالوصفی داشت . در آن مدت کم ، پیشرفت مافی قابل تحسین و کم سابقه بود . مافی با بهره بردن از راهنماییهای مستمر استاد حسین میرخانی دوره انجمن را به پایان رسانید و خود شیفته خط مرحوم میرزا غلامرضا اصفهانی گردید . آنقدر مشق کرد تا بجائی رسید که در شیوه مزبور نهایت مهارت و استادی را به دست آورد . بعداً " بکار " نقاشی خط برداخت . یکروز عصر بدفترم آمد و اظهار داشت که در زمینه نقاشی خط کارهایی کرده است و مهل دارد که من آنها را ببینم . پس باتفاق هنرمند گرامی فرامرز پیل آرام از کارهای خوبش دیدن کردیم . پیل آرام مختصر یادآوریهها به او کرد . پس از آن بود که نمایشگاهش در گالری سیحون مورد توجه اهل هنر و هنرشناسان قرار گرفت . از آن زمان نمایشگاههای متعددی در ایران و در کشورهای دیگر : فرانسه - امریکا - انگلستان - پاکستان و سویس ترتیب داد .

نمایشگاه سیاه مشقه‌های او از غزلیات حافظ نمایانگر قدرتش در خط نویسی و آثارش در